

Biernaczký Szilárd

Afrika ma – Magyarországon

A rendszerváltás nyomán sok minden megváltozott, mind a kiadói és folyóirat-kiadási törekvéseket, mind a szakmai területek képviselői, a közép és felsőoktatásban oktatók és tanulók érdeklődésének az irányait, mind az érdeklődő olvasók figyelmének speciális tematikai irányvonalait illetően.

Afrika korábban politikai okoknál fogva a folyamatos figyelem egyik fókuszpontjában állt. A Kossuth Kiadó, mondhatni, szinte öntötte magából az afrikai országok felszabadulásáról, az afrikai szocializmusról, az új baloldali államfőkről szóló, a rabszolga-kereskedelmet vagy a gyarmatosítást mélyen elítélő, ideológiailag erőteljesen alátámasztott köteteket. Mindemellett ebben a dömpingben, némileg megbújva, számos értékes művelődéstörténeti, történelmi, ókortudományi és más munka is kiadásra került, nem beszélve a többtucatnyi irodalmi remekműről, még két verseskötet is, a nigériai igbo mártír költő, Christopher Okigbo, vagy a francia akadémia tagjául választott szenegáli szerer Léopold Sédar Senghor válogatott gyűjteménye napfényre került ékes magyar nyelven. (És ezek a könyvek jó esetben több tízezres példányszámban keltek el.)

Az 1980-as évtizedben állt talpra saját törekvéseink nyomán az ELTE Afrikai Kutatási Program, amely három nagy sikerű nemzetközi konferenciát rendezett (1982, 1984, 1989). Az utolsó, a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen megrendezett találkozón 430-an vettek részt, közülük 130-an afrikai országokból érkeztek. A tematika szinte teljes körűnek volt tekinthető: a humán, a reál, az élő és élettelen természet körébe tartozó diszciplínák mintegy 20 szekcióban keltek életre szorgos kutatói törekvések, áttekintés-kísérletek, eredményközlések nyomán. Más kérdés, hogy a rövidesen bekövetkező nagy politikai váltás e nagy reményekkel kecsegtető vállalkozás eredményeit valósággal elsöpörte. A második konferencia kb. 90, és még inkább a harmadik konferencia több mint 400 dolgozata mindmáig kiadatlanul hever jelen írás szerzőjének a házi könyvtárában.

1989 után Magyarország bezárkózott, befelé fordult, belső kihívásokkal kellett szembenéznie. Az említett program 1992-ben véglegesen megszűnt, és a nyomában létrejött Magyar Afrika Társaság nem tudta a szerepét betölteni. Kiadott egy periodikát, de az két szám után megszűnt, és néhány kis létszámú hazai szakmai tanácskozás megszervezésére futotta még az erejéből.

Az új évezred elején kezdett az Afrika iránti érdeklődés ismét megnövekedni. Erőre kapott az ELTE-n a Füssi Nagy Géza irányította (még a kilencvenes évek közepén megalapított) Afrikai Oktatási Program, amely az Általános Nyelvészeti Tanszék kebelében működött. Voltak olyan évek, amikor e keretek között 600 hallgató is megfordult a meghirdetett órákon. 2008-ban részben Füssi Nagy halálával, részben a bolognai rendszer bevezetésével a program megszűnt.

Viszont Pécssett egy fiatal oktató/kutató, Tarrósy István irányításával folyóirat született *Afrika Tanulmányok* címmel, amely immár a 14. évfolyamánál tart.

Utóbb Pécssett egy Afrika Kutatóközpont is formálódott Tarrósy irányításával, néhány fiatal oktató közreműködésével. A pécsi egyetem jó példával jár elől, amikor évente afrikai heteket szervez meghívott előadókkal, két évente számos hazai és külföldi kutatót vonzó nemzetközi konferenciát szervez. Emellett a Tarrósy irányította ugyancsak pécsi Publikon Kiadó több tucat szakkönyvet jelentetett meg az elmúlt 15 év során.

Jelen írás szerzője is próbált megkapaszkodni kis kiadója, a Mundus Novus Könyvek Kft. útján a területen. 2002 és 2019 között azonban mindössze kilenc nyomtatott és négy elektronikus könyvet állt módjában útjára bocsátani. Miközben a nagy kiadók persze a siker és a jó forgalom érdekében az újabb Nobel-díjas vagy legalábbis igen népszerű afrikai (fehér) írók (pl. Maxwell Coetzee, Nadine Gordimer, André Brink stb.) műveinek tucatjait jelentették meg. És persze a populáris műfaj egyik kiemelkedő sikereket felmutató képviselője, a zambiai születésű Wilbur Smith sem hiányozhat a sorból immár a maga vagy 30 magyarra fordított opusával.

Az afrikai földrész népszerűsége hatványozottan megnövekedett a tízes évtized második felében létrejött Afrikai–Magyar Egyesület, utóbbi nevén Magyar Afrika Társaság tevékenységével, amely számos rendezvényt szervezett, megteremtette az évente megrendezésre kerülő Afrika Napot, ugyancsak évente (néha évente kétszer is) indított hathetes, két hónapos orvosi missziókat különféle afrikai országokba, szervezte a Dakar Rallyt, és különféle jótékonyági szervezésekbe fogott. Sajnos napjainkra súlyos ügyek folytán ez a tevékenység leáldozott.

Mindemellett tudomásunk van egy sor orvosról, akik Afrikában tevékenykednek. Vélhetően több százas nagyságrendű azoknak a száma, akik különféle formában önkéntes munkát vállaltak a fekete kontinensen. Néhány éve létrejött a Magyar Kereskedőház, és ezzel párhuzamosan (vagy még előbb) a Magyar Afrika Társaság elnöke által működtetett ACCT. Törekvésük fő célja az afrikai–magyar kereskedelmi-gazdasági együttműködés. Az állami irányítottágú kereskedőházat rövid idő múlva sikertelenség okán felszámolták. Értesüléseim szerint az ACCT sem hozta meg a remélt eredményeket. Nem vagyok a terület szakembere. Viszont azt tudomásul kell vennünk, Afrikával gazdasági területen együttműködni csak hosszú évekre tervezve és kellő felkészültség, tapasztalat birtokában lehetséges, amelybe a közvetlen szakmai-technikai tudás mellett még a néprajz nyújtotta ismeretek is beletartoznak. Másrészt Afrikába behatolni aligha lehet jelentős tőke, vagyis befektetések nélkül, erre pedig, legalábbis úgy tűnik, még mindig nincs kellő pénzügyi forrás Magyarországon sem az állami, sem a magánszektorban.

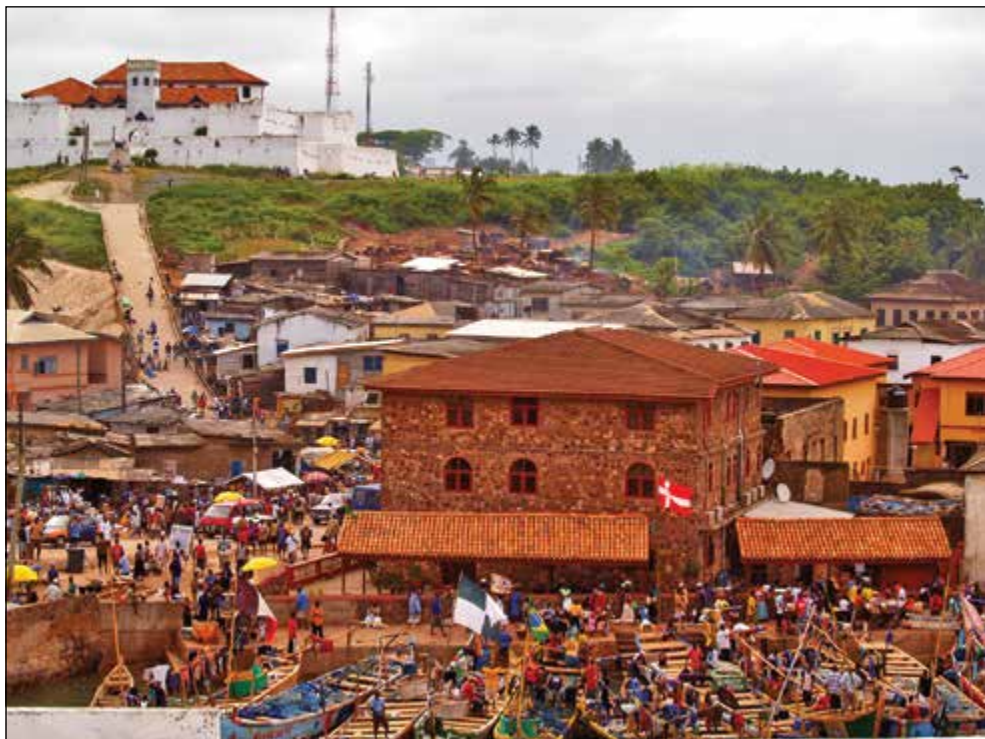
De visszatérve szűkebb szakterületünkre, úgy látjuk, hazánkban az afrikai tanulmányok, az Afrika-kutatás, illetve a különféle területeken megteremtett kapcsolatok, az előbbieken felsorolt, jó szándékú, még akár azt is mondhatjuk, számos pozitív eredményt hozó tevékenységi formák országos méretekben mégis csak halovány próbálkozások, nem pótolják a diszciplína művelésére hivatott intézményesítés megteremtését, a stabil és folyamatos magyar–afrikai kapcsolatok kialakítását.

Szakmai körökben és mi magunk is nagy reményeket fűztünk a miniszterelnök tavaly meghirdetett afrikai stratégiájához. Széles körű előkészületek

folytak, főleg a tavalyi év első felében, így szó esett arról is, hogy a különböző egyetemeken, ahol erre létezik oktatási háttér, és van hallgatói igény is, afrikai kutatási-oktatási műhelyeket hoznak létre kellő támogatással. Sajnos, tudomásunk szerint, ezeknek az elképzeléseknek a megvalósítására, akár csak a stratégiai megfontolások kibontására és a kivitelezés megkezdésére sem került még eddig sor.

Jelenleg, bár a címlistám szerint országunkban még aktív formában tevékenykedik ugyan néhány tucat afrikanista szakember, sokszor olyan benyomásunk támad, hogy e tématerülettel partizánszerepre kárhoztattunk. Pedig a hallgatói aktivitás sem szűnt meg. Éppen e jegyzetek írója vette a fáradságot, és próbálta meg összegyűjteni, hányan doktoráltak 1989 óta afrikai témákból. A lista még messze nem teljes, de máris jóval több mint száz címet sikerült összehányászni a legkülönbözőbb forrásokból.

Amikor ezt az újabb afrikai különszámot (az elmúlt közel negyven év során már háromszor kaptam ilyen feladatot) az olvasók kezébe tesszük, abban reménykedem, az a sokféleség, amivel az afrikai valóság izgalmas voltát érzékelteni akartuk, vagyis az egybegyűjtött írások témabeli gazdagsága felkelti majd az olvasók figyelmét, és nyomunkba szegődnek.

Ghána – Elmina egyik gyarmatosítás-korból megmaradt erődjével, lent a tengerparton a mai élet forgataga (Fotó: Kádár István)